

СРПСКИ НАРОД

НАША БОРБА ПРОТИВУ БОЉШЕВИЗМА

У овим данима коначног обрачунавања са црвеном немани, која хоће да уништи европску културу и да баца у огањ и крв европски континент сећамо се извесних датума из наше скоре прошлости, који говоре о нашој борби са том опасношћу. Можда је било много грешака, лутања и колебања у свима правцима националне политике у бившој држави, али у отпору према црвеној Москви готово све владе и сви режими водили су довољно јасну и одлучну анти-комунистичку политику.

То је био инстинктивни израз српског сељачког народа, који својим традицијама и својим схватањем основних вредности живота може да буде само одлучан противник тиранског и анти-сељачког режима у Русији, који су били завели јевреји и други космополитски олош. Иста та доследност огледа се и у нашем дипломатском ставу према црвеној Москви, јер смо били међу последњим земљама, која је после двадесетогодишњег упорног одбијања обновила дипломатске односе са Совјетима, готово пред саму катастрофу, а под пресијом из иностранства и у једној нарочитој психози.

ПРЕМА ТОМЕ ПОКРЕТУ НАПРАВИЛА СУ СЕ ДВА ФРОНТА. ФРОНТ ЕВРОПСКИ И ФРОНТ ИСТОЧЊАЧКИ. ЕВРОПА ЈЕ ПРЕМА ЊЕМУ ЗАУЗЕЛА СТАВ НЕПРИЈАТЕЉСКИ, И СТАЛА ДА ГА СУЗБИЈА. ИСТОК МУ СЕ ОТВОРИО КАО ОТКРИЋУ, КАО НОВОЈ СВЕТЛОСТИ СОЦИЈАЛНОЈ. МИ СМО ГОСПОДО, СТАВИЛИ НАШУ ЗЕМЉУ УЗ ЕВРОПУ.

Ове речи билају као трајан докуменат о високој националној свести и о државотворству српског сељачког народа. Они доказују да је он заклето противник бољшевизма и анархије и да се смело хвата у коштац са њима, кад има вође на висини догађаја, који хоће и знају да му кажу где је непријатељ. Тако је било и 6 јануара 1929 године, када је владар његове крви покушао да изведе националну револуцију у духу новог доба, али чије су дело осујетиле разне интернационале. Али обадва велика борца против комунизма пала су као жртве мрачних интернационалних сила, сведочећи како је тешко једном малом народу да истраје на своме путу, кад су противу њега моћне интернационале, које су господариле у појединим великим европским земљама.

Догађаји од епохалног значаја **РЕЦИТЕ ТОМЕ ГОСПОДИНУ ДА ЈА БОЉЕ ПОЗНАЈЕМ МОСКВУ И ДА БОЉЕ ЗНАМ ОД ЊЕГА ШТА ЗНАЧИ ПУТ У МОСКВУ.**

У унутрашњој политици исто тако бескомпромисан став заузимају су наши званични фактори према бољшевизму, који није жалио жртава ни пара да се укорени у српском народу и да га искористи за своје паклене смерове.

Одмах после првог светског рата стање у нашој земљи било је у великој мери ровито и црвена интернационала проценила је нашу земљу као погодан терен да се у њој запали ватра револуције, која би се са Балкана пренела и у остале земље и довела на власт комунизам. Али у том одлучном часу српски народ даје снажан отпор и осујећује богомрски покушај комуинтерне да постане оружје светске револуције у њеним рукама. То је било дело српског државника Милорада Драшковића, који децембра месеца 1920 године доноси чувену »Обзнану«. Она спасава државу од бољшевичког преврата, који је могао да значи почетак бољшевизације Балкана са свима осталим последицама.

Одговарајући на интерпелацију комуниста због доношења Обзнана пок. Милорад Драшковић је већ 8 априла 1921 године изрекао речи од историског значаја, које се могу сматрати као непроменљиви закон наше националне политике у погледу њеног европског опредељења. Говорећи у тој знаменитој беседи у Уставотворној скупштини о комунизму или бољшевизму, он је рекао:

оигравају се у Европи и у свету у одбрани од бољшевичке куге и напори једног малог народа у том смислу губе се у тим размерама и заборављају се. Али остаје као факат да је до кобне одлуке од априла месеца 1941 године наша земља била међу онима, које су заузимале бескомпромисан анти-совјетски став.

Сваки покушај, свака пресија споља или изнутра да се наша земља доведе у ма какав додир са Москвом био је најодлучније одбијен са највишег места. У низу тих покушаја навешћемо само случај оне бурне међународне конференције у Београду када је политички ветрогоња Титулеску у својству калауза западних сила и његових масонских инспиратора лупајући песницама о сто наваливао да наша земља призна Совјете. Али тада је са највишег места у држави поручено:

Захваљујући корумпираним и недораслим странкама, искористићујући равнодушност грађанства, ситог партиских теревенки, 1920 године на општинским изборима и на изборима за Уставотворну скупштину комунисти су постигли

извесне неочекиване успехе. Нека чудна психоза почела је преовлађивати у збуњеним и поколебаним грађанским редовима и бољшевичке вође сматрале су да је дошао час, када ће они моћи да спроведу свој план, да баце угарак револуције на Балкан и да покушају да одатле запале целу Европу. Али тада устаје Милорад Драшковић и издижући се изнад партиског интереса, присиљава колебљиве и превртљиве политичаре да прихвате мере јавног спаса које је он предложио, да би се сачувао ред и спаса и сама држава, која је била на рубу пропасти.

Тако је у зору 30 децембра 1920 године осванула чувена »Обзнана«, која је задала смртни удар марксистичкој акцији у Југославији и на Балкану. Образложење »Обзнане«, коју је лично

»НЕ ДОПУШТАМ НИ ЈЕДНУ ДОДИРНУ ТАЧКУ ИЗМЕЂУ ЕВРОПСКЕ КУЛТУРЕ И ЛЕЊИНОВОГ КОМУНИЗМА... НЕМА, ГОСПОДО, РУСКОГ КАПИТАЛИЗМА, АЛИ СЕ САД ПОЈАВЉУЈЕ ДА ГОСПОДАРИ АМЕРИЧКИ КАПИТАЛИЗАМ. И ДАНАШЊА БОЉШЕВИЧКА РУСИЈА ПРЕД ЊИМ ЈЕ ЗАУЗЕЛА ПОНИЗНИ СТАВ И ОНА ЈЕ ДАНАС НА КОЛЕНИМА ПРЕД АМЕРИЧКИМ МИЛИЈАРДЕРОМ.

Догађаји који су се десили после »Обзнане«, показали су колико је био у праву Драшковић, када је ступио у борбу противу бољшевичке опасности. Али зато комунистички завереници осудили су на смрт овог српског државника, који је као претстааник српског сељачког народа био непомирљив противник комунизма. После његовог мучног убиства донета је одлука о коначној забрани комунистичке странке и донесен је закон познат под именом »Закон о заштити државе«, који је био главно оружје за сузбијање подземне комунистичке акције нарочито за време шестојануарског режима.

У светлости догађаја с јесени 1941 године борба српског народа противу комунизма улази у нову фазу. И поред колебања у извесним редовима она показује и сада високу националну свест и државотворство српског сељака који остаје веран европској мисли реда и поретка противу источњачке анархије и хаоса, које претставља црвена Москва.

Српски сељачки народ, надахнут вољом за животом и редом противу смрти и анархије зна да у судбоносним часовима изнедри из својих груди човека Провиђења, који га са руба пропасти, из мрака и хаоса изводи на прави пут обасјан светлошћу разума. Тако се и оне жалосне јесени, када је изгледало да је све изгубљено, да ће све отићи у неповрат, појавио опет један прави син сељачке Шумадије, појавио се генерал Недић, као оличење државотворства српског сељака, српске националне идеје, српских

саставио Милорад Драшковић је један врло интересантан докуменат у политичкој литератури и по својој садржини и по закону своје појаве. Том одлуком решено је распуштање комунистичких организација и сузбијање сваке комунистичке пропаганде.

Приликом дискусије у парламенту пок. Драшковић одржао је један значајан говор, пун садржаја, стварности и далековидости, какав се ретко чуо у овом форуму разуларене примитивне демагогије. Објављујући јасно и недвосмислено наше опредељење за Европу, он је одржао прави државнички говор у коме има и много пророчанског. Он је тада између осталог рекао, осуђујући и одбацујући бољшеви-

зам: светиња, које су хтели да за увек униште црвени бандити. У име српске мисли и европске културе он је осујетио сатанске планове црвене Москве и спасао српски народ од пропасти. И данас он стоји чврст и непоколебљив на бранику српске отаџбине и европске културе, за чију одбрану он не жали жртве, удружен са целим својим народом.

Досадања борба српског народа противу бољшевичке немани, његово европско опредељење и снажна мишица генерала Недића, који спроводи у дело његове тежње, јесу гаранција да ће и данас бити осујећен сваки покушај црвене Москве да изазове неред у нашој земљи.

Узалуд ће њени експоненти у земљи упућивати позиве на буну, српски народ не само неће их послушати него ће све учинити да онемогући њихову акцију. Никада већа једнодушност није била код српског народа у том погледу и у свима редовима преовлађује тежња да наша земља допринесе што више победи Европе над варварством Истока. Данас нема више колебања због извесних сентименталности и кратковидности, које су често карактеристике грађанских редова. Сви данас, цело српско друштво реагира као и здраво сељачко језгро српског народа, које нагонски одбацује бољшевизам.

Лондон потврђује данас своје издајство Европе и копа самом себи гроб, отежавајући немачком Рајху и Европи њихову борбу противу црвене немани. Циновске борбе које се воде на источном

фронту, у којима беспримерно јунаштво и отпорност немачке оружане силе задржавају инвазију црвених хорди у Европу, отвориле су очи свакоме да увиди судбоносни значај ове борбе и неминовну потребу победе немачког оружја. Само Лондон у јојунству Черчила и у саможивости и лакомислености лордова не увиђа ход историје.

Али српски народ, који је много пропатио и искусио, неповратно кида са овим непријатељима Европе и његовог опстанка и показује спремност да у раду, у јачању европског потенцијала и у чувању реда и мира на својој територији изврши своју дужност члана европске заједнице, која је данас постала жива стварност пред величином опасности са Истока и коју никад ништа не може растурити, ни источњачка подлост једнога Стаљина удружена са издајством једног Черчила. »С-Н«.

Дан јунака

Један од немачких војсковођа је рекао: »Појам војник не може бити уклоњен из немачких мисли и свести. Историја војске је историја Рајха.« Немачки народ поштује своју војску и зато ће сутра свечано прославити дан јунака, дан оружане снаге.

Срби су војнички народ. Они умеју да цене војничке врлине и умеју да поштују јунаштво. Зато они разумеју величину подвига немачких војника у садашњем рату, подвига учињених за добро немачког народа. Подвизима се диви српство и поштује немачког војника као војника коме нема равног у свету.

Али има нарочитог разлога да се ове године свечано забележи дан вермахта у целој Европи, код свих европских народа и код нашег народа. Немачки војник се бије на разним фронтима, на земљи, на мору и у ваздуху, бранећи Европу од хаоса комунизма и од терета плутократије. Натчовечански су напори немачког војника у овој борби, које је одавно престала да буде рат Рајха, а постала рат Европе.

У књизи Мајн Камф Адолф Хитлер поставља питање — шта немачки народ дугује својој војсци? И Хитлер одговара: »Све!« На крају овога рата Европа ће казати да она дугује победничком немачком војнику своју безбедност, своје уједињење, очување своје цивилизације, спас своје културе и своје ослобођење од идеје и праксе комунизма, као и од праксе и безидејности капитализма. Једном речју — све!

Борба за Европу

Када је пропао Наполеонов покушај да силом створи уједињене државе европске, онда је њему самоме постао јасан пут којим је требало ићи и којим ће морати ићи онај ко после њега буде желео то да оствари. Онда је изрекао чувену реч да ће се то моћи постићи једино путем убеђивања.

Потребно је, дакле, да сви народи Европе постану свесни о неопходности европске заједнице с обзиром на њихов заједнички, као и њихов појединачни живот и опстанак. Та се заједница намеће ако ни због чега другог, оно због незајажљивости англо-америчког империјализма, који је већ данас очевидан, ма како се прикривао иза примамљивих али празних обећања о будућем уређењу света.

Стварност говори јасно две чињенице. Прва је та, да Америка, још док рат није свршен, гледа да се дочепав свих европских колонија, извора сировина европског рада и европске индустрије. Друга је чињеница да се англо-амерички не интересују будућношћу европских народа самим тиме, што их препуштају онаквој судбини какву им Совјети, у случају победе, буду скројили.

Под овим углом посматрајући, борба Немачке добија савим други смисао и значај, но што се то хоће да претстави од стране непријатеља Европе. То је борба одиста за одбрану Европе, како са истока, тако са запада. Отуда је дужност свих народа нашега континента да у интересу властитога опстанка учине све, да се та борба оконча у корист Европе, а не на њену штету.

Шта Осовина намерава јасно је речено на састанку Рибентроп—Мусол—Сваки народ Европе — био он најмањи — добиће могућност самосталног државног и националног развоја сразмерно његовој вредности на европску заједницу. Другим речима: сваки је народ Европе већ данас ковач своје будућности.

И право је да се свакоме суди по заслуги. Према томе, колико ко буде жртвовао за општу европску ствар, толико ће му се касније и дати. Од нас, Срба, тражи се да својим радом, планским и смисљеним, допринесемо заједничкој победи. Ми тај захтев морамо испунити. Морамо и можемо. Сваки онај који другачије саветује, тај је непријатељ европске, па и наше народне будућности. Једино кроз ред, рад и мир, ми служимо и европској и нашој народној ствари.

ВЕЉИБОР ЈОНИЋ

Тужни крај Беверидовог плана

Што се још једном осврћемо на Беверидов план, не чинимо то из разлога што би се могло рећи да је тај план сам по себи претстављао потицај за неке шире и значајније социјалне реформе. Да кажемо одмах да се цео тај многопомињани план сводио на најобичније преуређење социјалног осигурања у Великој Британији, које, не само што у опште не може да издржи поређење са грандиозним системом који се деценијама све даље изграђује у Немачкој, него ни са социјалним осигурањем у земљама континенталне Европе, у том погледу далеко заосталим за Немачком. Познавајући вла-

план третира као пројект који би одмах сад, још за време трајања рата, требало озаконити. Влада је дала на знање да она тај пројекат сматра једним „причам ти причу“, једним „о том потом“, које се може надугачко опевати попут многе друге „фанта моргане“ за будућност, али који се не сме још сад укалупати у позитивно законодавство. Против тог схватања устала је Радничка странка; устао је и Лојд Џорџ са жалосним остацима либерала; под утицајем своје кћери, лабуристкиње, ова седа реликвија из првог Светског рата желела је да се о њој опет мало говори; најзад, и једном

Енглеска социјална реформа

— Антони каже, да је једина разлика у томе што се сада милостиња не зове више »милостиња« већ »Беверидовица«.

дајућу класу своје земље, аутор тога плана није се усудио да као узор узме ма и нешто налик на савршено немачко уређење, већ му је као узор послужило систем који је на снази, у социјално сразмерно најнапреднијој земљи Британске заједнице, у Новој Зеландији.

Беверидов план је дакле од самог почетка претстављао најобичнију мрвицу бачену незадовољним радницима, обећање нечега што далеко заостаје иза тековина давно остварених у другим земљама.

Па како је прошла та мрвица, тај јадни богаљ од „реформе“? Судбина тога социјалног „бакшиша“ симптоматична је и симболична, а то и јесте разлог што смо се у две речи на то вратили.

Не само да су британски индустријалци устали одмах против тог плана, из простог разлога што је он предвиђао за њих нешто веће доприносе социјалном осигурању но што сад дају (а процентуално ипак много мање него у другим државама); побунила су се, замислите, и осигуравајућа друштва! Прави им се, знате, конкуренција са званичног места, а по њиховим управним одборима, разуме се, седе плутократски конзервативни политичари...

Зна се шта је даље било. У Доњем дому влада је са лицемерним чуђењем одбила да овај

делу конзервативаца био је тај цинизам владе „преко јего“.

Шта је био резултат: Влада је остала у приличној мањини. Иако из Лондона већ десет година проповедају да се њихове владе, у име јединосипасавајуће Св. Демократије, ропски покуравају игри машине за бројање гласова, званој „народна воља“, сад, о првој прилици да то за трајања рата покаже свету, издала је ту своју догму. Остала је на власти, остала да брани плутократске индустријалце и своје пријатеље, акционаре осигуравајућих друштава.

На толико социјалног схватања наишла је код властодржаца „ослободитеља“ Беверидова мрвица.

Зар државна творевина која у толикој мери не схвата дух времена, није осуђена на пропаст?

Слаба фајда што Беверидов сад свој одбачени план носи у САД да га са Рузвелтовим „трустом мозгова“ узима у амерички облакодер од карата који се зове „план будућег уређења света...“

Р. Т.

Ко с ђаволом тикве сади

Тежак је емигрантски хлеб, који морају да једу разни емигранти, издајнице Европе, који су приморани да га примају из руку енглеских плутократа, чији је цинизам беспримеран у историји народа. Пошто су их нахушкали да за њихове интересе убаци своје земље у рат противу Немачке и пошто су их до краја искористили, они их одбацују као исцеђен лимун у првој прилици кад им сметају или им нису више потребни. Цела историја перфидног Албиона сведочи о томе и могла је да проучи ове разне издајнице, колико је глупо и лудо веровати у обећања и гаранције Лондона. „Ко с ђаволом тикве сади, о главу му се лупају“, каже наш народ и та се мудрост најбоље може применити на оне, који раде са Енглецима.

Последњих дана ово вековно искуство добило је две нове потврде. Пољска емигрантска влада доживела је тешко разочарење и у својој спору око источних граница са Москвом била је о-

стављена на цедилу од стране енглеске владе. Ма да је Пољска ушла у рат противу Немачке на основу енглеских гаранција и за њен рачун, сада када се појавила дискусија са Совјетима, Лондон је погазио и раније дату реч и Атлантску декларацију, чије се мастило још није осушило и дао на знање пољској влади генерала Сикорског да се има приклонити захтевима Стаљина. Без обзира на то што је ова дискусија у ствари беспредметна, јер се ради о територијама који нису у рукама нити Пољске нити Совјета, она је карактеристична за цинизам енглеских властодржаца и најбоље илуструје капитулацију англосаксонских плутократа пред црвеним империјализмом.

Други један пример, нама ближи, исто тако потврђује ову капитулацију и бездушно играње са судбином малих народа, које је у традицији енглеске политике. У спору између Москве и емигрантске „југословенске владе“ у Лондону око Драже Михајловића енглеска влада је опет морала да се приклони пред захтевима крвавог савезника из Кремља. Као што је познато Стаљин је недавно у Лондону службено протествовао противу емигрантске „југословенске владе“ што је њен експонент Дража Михајловић ударио у леђа црвеним терористичким бандама у западној Босни, противу којих је водела акцију чишћења немачка оружана сила, док их није ликвидирала.

Енглеска влада, повињујући се наредби из Москве, извршила је притисак на фантом-владу југословенских емиграната и како јавља један шведски лист она ће бити у току идућих дана реконструисана, да би у новом саставу направила потпун споразум са Совјетима. У ту сврху позват је из Америке бивши хрватски бан Шубашић, који се у сукобу око Драже Михајловића потпуно изјаснио за становиште Совјетске Уније, тако да је његово држање са задовољством похвалио и московски радио. Та нова „југословенска влада“ биће састављена тако да ће дати Совјетима пуне гаранције и претставља још једну капитулацију Лондона пред Совјетима. Овакав исход овога спора још једном доказује издајство Енглеске према Европи, чију је судбину вољна да препусти болшевичком рушилачком бесу, у пустој нади да сачува своју превласт у другим деловима света.

Све ово нема великог значаја у погледу остваривања, јер је стварност другојача и судбина Европе и малих народа не зависи више од интереса лондонских банкара и лордова нити ће они бити изложени на милост и немилост московских властодржаца. Немачки Рајх и други европски народи чувају будућност Европе, ослобођене кобног мешања Велике Британије и спасене од пакленог плана уништења црвене Москве. Али овако држање Лондона у пољско-совјетском спору и у питању Драже Михајловића остаће као још један докуменат у историји издајства европских интереса, које је спроводила Енглеска, испољујући нарочито потпун цинизам кад је у питању судбина малих народа.

У лажи је плитко дно

Женева, 10 марта
Званична енглеска агенција Рајтер јавља из Каира да се у југословенским круговима тврди како је у Београду дошло до великих нередних и немира. Окупаторске трупе у Београду су у строгој приправности.

Кажу да пролеће утиче на људску уобразиљу, да је потстиће до крајњих међа, па да су у пролеће људи често и ван логике ствари. Тврдити да су се у Београду десили неки велики нереди значи не само ширити измишљотине, већ те измишљотине, под пролећним импулсом, уздизати до читавог једног система измишљотина.

Званична агенција Британског царства оваквим својим измишљотинама спушта своје обавештајне гране до обала једне прљаве реке, којом отиче бофл роба, намењена тамо некима мрачним колонијама. Сличну вест може ширити само онај, који сматра да је цео остали свет ваљда неко црначко племе, које је у својој примитивности необавештено и о приликама које се дешавају у суседном селу.

Српски народ има пословицу: „У лажи је плитко дно“. Лагати је у природи слабих људи, али лагати безобзирно, то већ није ни слабост, то је такоређи мислити репом уместо главом.

Постоји једна неумитна логика ствари, која сама собом даје оквир и људском расуђивању, па кад агенција Рајтер тај оквир премашује својим измишљотинама, није никакво чудо што се више не верује у веродостојност њених било каквих обавештавања.

Прешлајте своје у заробљеништво из
СРПСКИ НАРОД
Прешлајте урима „Преса“
Београд Влаковићева бр. 8
Тромесечна прешлајта сјаје дин. 45.—

Значај конзервативне мисли

Поставили смо себи за задатак да у светлости епохалних збивања у свету и у патњама националне катастрофе испитамо нашу прошлост, људе, догађаје, мисли и осећања који су нас водили и руководили, у жељи да утврдимо узроке нашег слома и да одаберемо позитивне вредности, на којима ћемо зидати нашу бољу будућност. У том циљу у области интелектуалног рада и књижевног стварања ми смо покушали да извршимо извесне потребне ревизије, нове процене наших вредности, трудећи се да објективно, имајући пред очима само интересе српског народа, поставимо свакога на своје место.

Данас, поводом стогодишњице рођења српског државника Милутина Гарашанина из познате породице, која учествује видно у јавном и политичком животу Србије готово у току целога прошлог столећа, хоћемо да у неколико приказамо његову мисао и његов рад, који само малим делом припадају књижевности. Док се не утврди непристрасно улога и значај конзервативне мисли у развоју српског друштва после ослобођења, ми бисмо хтели за сада само да скренемо пажњу овом приликом на пристрасност и тенденциозност, са којом је она претстављена и које су ометале да се види прави њен значај.

Анархично-демократска демагогија, пренета са Запада у једну примитивну средину у своје идеолошко оргијању успела је да оклевета и замрачи све друге мисли и појаве. Тако је конзервативна мисао била изједначена са реакцијом и насиљем, оцрњена не може бити горе и ономогућен сваки њен утицај.

Међутим, данас, после неуспелог експеримента са демократско-партиским системом, који је код нас дао такве штетне и негативне резултате, са више разумевања може се посматрати значај конзервативне мисли, која је можда више одговарала духу и традицијама српскога народа. Место наглог скока у либерализам и демократију, који су се брзо извргнули у рушилачку демагогију и разударени партиски живот, српском друштву на прелазу из патријархалности у модеран ток живота конзервативна мисао могла је да буде од велике користи и да му уштеди толике трзавице у прошлости. Али идеолошко секташтво и партиска загриженост тако званих демократских претставника спречила је ову природну и постепену еволуцију Србије, одбацивши конзервативну мисао, наваљујући на њу море лажи и злонамерности, под којима је она поклекнула и није успела да изврши своју мисију.

Данас после кобних последица, које је изазвало завођење демократско-парламентарног режима у свету и код нас, у светлости постигнутих резултата националне револуције у великим европским земљама, наша прошлост појављује нам се у другој светлости. Сада нам остаје да, свесни заблуда и предрасуда прошлости, одбацимо све грешке и заслепљености, и да прихватимо све здраве и трајно као саставне елементе праве српске мисли, која извире из наше родне груди и народног духа кроз векове и која ће саображена потребама и условима новог времена донети интелектуални и духовни препород Србије.

У том смислу сматрали смо да је било потребно привући пажњу на дело Милутина Гарашанина, које је у своје време партиска загриженост толико запоставила, предлажући историчарима наше историје и нашег културног живота да га најзад поставе на своје место и тиме изврше дело правде.

Парламентаризам

Ону фразу, о којој смо ту скоро говорили и којом се каже да је народ суверен, ту је фразу народ српски купио али је није платио. Такве тековине не добијају се цeba. То је врло скупо и исплаћује се до века и то у оној монети што се зове парламентаризам.

Народ је суверен и има суверенско право да сам за себе законе ствара, онакве какви му требају и какви му год. То је велика формула модерног парламентаризма. На тој формули лежи цела зграда.

То своје суверенско право, по сили своје суверенске воље, суверени народ пренаша на кога хоће. Он га за три године отказује и пренаша га, на пример, на „Ђуре од Жанско“; а једном простом операцијом гласања „Ђуре од Жанско“ постаје суверен и законодавац. Дотле је све у реду. Али чим нови суверен и законодавац уђе у скупштину, он нема ништа прече него да, по сили своје суверенске воље, пренесе своје суверенско право грађења закона на седм или осам људи, које никад није

видео, за које мучно да је кад год и чуо и који се зову министри. Њима ставља у дужност да праве и предлажу законе, а за себе задржава господски посао, да за три године само гласа, било то за, било против.

Кад потражимо на крају на што се свело суверенство народу, у парламентарној пракцији, онда излази формула: да министри праве законе, посланици их гласају, а народ им се покорави. И да би слика била још потпунија, не треба заборавити да после ове операције у скупштини министри треба још и да врше законе, и над послаником и над народом, јер у исти мах, кад је закон постао, наређено је министрима да по томе закону поступају, а свима и свакоме да му се покорави!

Овако ствар изгледа кад се сведе у свој најпростији облик. Али кад томе додате и све оно што посланика прати од његове куће до скупштине; кад погледате на све парламентарне менгеле кроз које му ваља на скупштини проћи, онда се ствар још јаче заплиће. Чим стигне на скупштину, одмах му ваља ићи у партиски клуб, па потписати или за-

Један од неоспорно запостављених је и Милутин Гарашанин.

Као о министру, као о председнику владе, као о шефу напредне странке, о њему се писало уколико се, хтело-нехтело, морало писати о нашој политичкој историји друге половине XIX века.

О Милутину Гарашанину као о примеру ретке културне даровитости није се, или се није хте-

ровању да је и довољан. Штампана је реч корисна, али нека се не верује да је свака реч корисна зато што је штампана“.

* * *

И код нас, ваљда као и свуда на страни, живот је, бар тако се не може тражити. Па и то мазваним својим врхунцима, друге половине XIX века, текао овако:

МИЛУТИН ГАРАШАНИН

(Цр.)

ло писати. А примере те културне даровитости, с преливима ка социолошком смислу, у пуној мери потврђује његова књига Доколице:

„Принцип броја је нужан, али не треба дати места ве-

Политичка мисао. Научна мисао. Уметничка мисао.

Научна мисао ишла је етажом напора на умножавању поретка законитости у појавама стварности; уметничка мисао кретала се етажом такозваног инспиративног превасхођења стварности.

Међутим, српска политичка мисао друге половине XIX века није ишла једном већ двома путањама; није била једномислена већ двосмислена: ишла је и путањом прилагођавања датим животним условима, и путањом стварања нових животних услова.

Насупрот развоју политичке егзалтације Милутин Гарашанин стајао је на бранику политичке кристалације:

„Поред сваког политичког принципа стоје по један или више софизама и вребају згуду да се у принцип увуку. Један од најобичнијих софизама састоји се у томе да се принцип развуче и преко оних граница у којима је истинит“.

Та Гарашанинова мисао била је мисао-водиља не само напредне странке, већ уопште читавог конзервативног духа у нас. Та Гарашанинова мисао, снагом своје животне каквоће, постала је и остала нека врста сабирне монаде, од које нису бежале нити беже честице које било политике, честице које било социологије.

Исконска једрина чувалачког нагона само је раванила пут којим је текла и протекла културна даровитост Милутина Гарашанина.

Није ствар у томе што се о Гарашаниновим Доколицама рекло „да се њима хтело ући у анализу политичке идеологије демократских претставника, тражиле њене слабе тачке“, ил што се у њима „откривају понеке карактеристичне особине нашег друштвеног и политичког живота“. Није ствар ни у томе што се у Доколицама, како кажу, „показује моћно развијен посматрачки дар, налазе живи, пластични и узбудљиви описи предмета и појава“.

Тога свега било је и пре- било и после Доколица, било, дакле, дуж целе такозване српске политичке прозе, али је важно то да се у њима налази нека врста виолинског кључа за проучавање арије српског конзервативног духа у свој његовој државној организацији

Стара је истина по којој се каже да се задатак, смисао и опстанак једног народа не може замислити без јасно одређеног идеолошког става, да је тај став нужан јер су нити исконских веза између целине и делова, између главара и грађана, одавно прекинуте, морални и друштвени нагони знатно утрнули, па према томе и да је политичка егзалтација подобно сретство за уклањање старих и довођење нових животних прилика.

Доколице Милутина Гарашанина потврђују другу, опет давнашњу истину, да се задатак, смисао и опстанак једног народа не може замислити без одржавања исконске стварности — расних рефлекса што се тиче прошлости, проверавања циљева што се тиче будућности — па према томе да је политичка кристалација уствари самоникла веза између предања и угледања.

И тако, још пре 50 година Милутин Гарашанин је јасно увидео да реално није исто што и рационално, да историско није исто што и идеално, па је своја политичка размишљања успео и да уздигне на степен социолошког смисла:

„Зар је чудо што их има који сасвим безазлено верују кад је слобода савести неограничена, да је неограничена и слобода сваке савести: оне добре, као и оне рђаве; оне чисте, као и оне нечисте?“

И може бити само зато што је осетио и изразио разлику између грубог политичког акта и разумног социолошког такта, Милутин Гарашанин је, иако ретке културне даровитости, намерно замрачен, запостављен иако се за његове Доколице с правом може рећи да су уибеник природног, урођеног, па према томе исконског конзерватизма, — нагона разумног одржања.

МИЛУТИН ГАРАШАНИН

Борба за опстанак

У свега тога не би било кад у овој општој борби за опстанак не би било људи који су за себе изабрали да буду министри. Јер, не треба предвидети то, да каогод што има људи, који су изабрали да буду чизмари, асурције и тестераши, па да на тај начин проведу век и издрже борбу за опстанак, тако их исто има који су утанчанијег укуса и јаче загрејани на пламену самопрегоревања и који су за себе изабрали мучни и неблагодарни посао да буду министри. Они, све оно што се ради, као и све оно што се не ради, мере само према томе да ли им то помаже или им смета да постану и да остану министри. За њих оно, што је Бог пре толико хиљада година, кроз оних седам трудних дана најпаметније створио то су: министарски фотељи. Без тога све остало не би му вредило ни луле дувана. Јер да то Бог није урадио, шта би они могли на овој свету и чинити? Морали би провести свој век у зевању и чешању; за њих се можда не би чак ни знало. Управо рећи могли су се и не родити. Истина је да би, по крајњој мери, могли и они плести асуре и стругати дрва; али зато, они немају укуса, а друго, за такве ствари да их је већ Бог и одвише. Не треба никоме отимати комад од кога живи. Још је праотац Мојсеј рекао: „не дирај у туђе“. Тај тестераш има цигло два права; оба су неоспорна, значајна и зајемчена. Прво му је право да гласа у корист једнога од оних, који хоће да буду министри; а друго му је право, да без икаквих ограничења и сметње тестирише дрва кад год му се то срцу прохтело буде. И што је најувизишеније и најплеменитије код оних, који су на себе, и пред Богом и пред људима, узели свету дужност да дошто поведу овај кратки век као министри, то је, што су на оваки пут покренули најчистијим духом самоодрицања, те да амалин може безбедно и даље амалисати, да лађар може лети спокојно вући лађе, а зими без бригае цркавати од глади; сви пак заједно да могу уредно и без сметње плаћати порезе и прирезе држави, кад их од њих затражи. И за све то они од народа не траже ништа више него да у три године дана једанпут даде свој суверени глас једноме од њих. За даље њихова је брига. Народ треба само да их подне на фотеље и на њима подржи. Кроз три године пишу се програми, кроје се чланци, трчи се тумачи се, обећава се, па богме онима, који су тупоглави те не могу одмах да схвате оволико самопожртвовање, мало се и поприпрети; па се осим тога критикује, па се јавно виче, а поверљиво шапуће, па се диже плева на ветар и уз то још триста других белаја. И то све само зато, што је Бог, кад је стварао министарске фотеље, истина наредио да може један човек на два фотеља сести, али је тотално заборавио наредити, да се двојица могу на једанпут у један исти фотељ да сместе. Много министара, а мало фотеља — у томе је сва мука.

(Из књиге Доколице од М. Гарашанина, издање С. К. 3.)

РИМ КРОЗ ВЕКОВЕ

На иницијативу Завода за римске студије приређена је прва у низу изложба под називом Рим кроз векове. Ова прва изложба посвећена је поступном архитектонском и уметничком изграђивању Трга Навоне, највећег римског трга, чувеног између осталог са својим дивним чесмама.

КАТЕДРАЛА У ФРАЈБУРГУ

Катедрала у Фрајбургу, саграђена од црвенкастог пешчара, један је од најсјајнијих културних споменика средњег века којима се може похвалити немачки народ. Западни главни торањ ове дивне цркве, са својим јединственим, филигранастим врхом, претставља симбол, дику и понос града Фрајбурга. Катедрала, која је посвећена Мајци Божијој, претставља огледало мена у стилу и уметничком изразу које су се низале у току три столећа.

На слици: горе — катедрала; доле — фигуре апостола Павла и св. Јована.

АРХЕОЛОШКА ОТКРИЋА НА КРИТУ

У западном делу острва Крита откривена је једна палата из другог века пре наше ере. Палата се налази на врху једне планине и личи донекле на мувене развалине у Кнососу, резиденцији легендарног краља Миноса. Палату је открила једна немачка археолошка комисија. Ова комисија открила је недалеко од Апесокарна, на Криту, једну пещину из неолитског доба у којој је нађено доста занимљивог материјала за студирање порекла критског становништва.

УМРО ЂОРЂЕРИ КОНТРИ

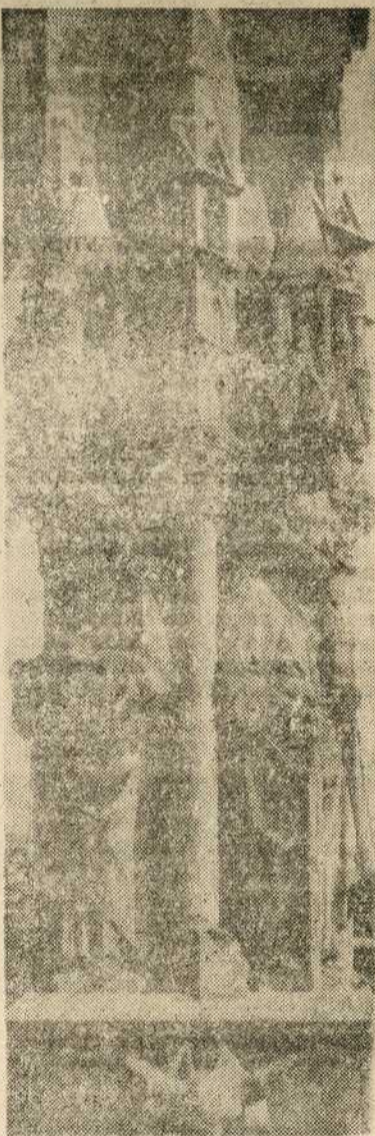
У Риму је, у 70 години живота, преминуо угледни италијански књижевник Ђорђери Контри. У току свог плодног живота објавио је двадесет романа, десет збирки песама, шест позоришних комада и безброј књижевних и критичких студија.

ИЗЛОЖБА ВИЛКЕА И ХАНСА ФЛИГЕНА

У минхенској Градској галерији отворена је изложба посвећена успомени два знаменита уметника који потичу из Северо-западне Немачке, али који су својим животом и радом били нераздвојно везани за град Минхен и духовно стварање те „Атине на Изару“.

Ерих Вилке је био један од најбољих политичких карикатуриста новијег времена. Његово је име добро познато и оном делу наше публике коме су приступачни немачки шаљиви листови.

Ханс Флиген потиче из угледне уметничке породице. И отац и деда били су му сликари. И они су добар део свога века провели у Минхену.

РЕПРИЗА НИКОЛАЈЕВЕ ОПЕРЕ ПОСЛЕ ЈЕДНОГ СТОЛЕЋА

Берлинска државна опера извешће ових дана репризу Николајеве опере Повратак изгнанника (као сиже служи легенда о Еноху Ардену). Ова реприза долази равно једно столеће после премијере. Наиме, опера Повратак изгнанника први пут је приказана у миланској Скали 1841 а затим, из основа прерађена, у Бечу 1843 године.

НОВА ТЕКОВИНА НАРОДНЕ БИБЛИОТЕКЕ РУКОПИС О ИКОНИ СВ. БОГОРОДИЦЕ ТРОЈЕРУЧИЦЕ

Пре кратког времена председник Владе армиски генерал Милан Ђ. Недић добио је на дар икону св. Богородице Тројеручице, која је рађена по чудотворној икони манастира Хилендара. Та се икона налази у хилендарској цркви, у игуманском столу. Пред њом непрестано горе 12 кандила. Калуђери сматрају да икона управља манастиром, па зато и не бирају игумана, већ само проигумана. Икони указују све почасти које би припадале игуману. Кад им је потребан игумански благослов, метанишу пред иконом и целивају је у скрушеној побожности.

У Хилендару постоје многе легенде о икони Тројеручици, које објашњавају њен постанак и казују на који је начин манастир стекао ту своју светињу. Те су легенде записали побожни путници и научни испитивачи у својим списима о Хилендару. О њима се говори и у једној рукописној књизи коју је набавила Народна библиотека. Књига је писана у Хилендару 1803 год. настојањем и трошком Симеона Хилендарца, који је желео да је има за себе и за свога ученика Хаџи-Матеја. Платио је за њу 40 гроша. За толико је гроша продата и 1845 год. Купио је тада један искушеник манастира Лешка.

Књига се састоји из три дела, који сваки има своју пагинацију. Први део садржи „Чудеса Богородичина“, педесет на броју. Затим долази „Житије св. Василија Новог“ од Григорија монаха. На крају је спис о икони Тројеручици, који је означен као 51 чудо Богородичино. „Житије св. Василија Новог“ је апокриф о животу с оне стране гроба, па је због тога много преписиван и читан код нас у средњем веку, а и доцније. Један рукопис са тим житијем читали су Рајчин Судих и Кијевац у тамници Ђесара Војихне, који их је затворио „ничим кривех“. У Рајчиновом запису, између осталог, пише: „Ох, ох, што ми је тужно

у тескоби овој и у смраду овом. Туго, тужице! Та ову немам коме исповедати но теби, Косенице, мајко Божија, изнеси нас из ове напасти...“

Прича се да је икона Тројеручица једна од четири Богородичиних икона које је израдио јеванђелист Лука. На питање св. Луке Богородица је одговорила да јој се свиђа икона и положила је на њу своју руку. Отуда на икони три руке, по којима је добила свој назив. Тако пише у спису о Тројеручици. А из Хилендара потиче и друкчија легенда, да је трећу руку начинио од сребра св. Јован Дамаскин из захвалности што му је та Богородичина икона исцелила отсечену руку. У спису се каже да је икону св. Сава нашао у Дамаску кад је обилазио света места. Даровао је њу своме брату краљу Стевану Првовенчаном да се у ратовима носи пред српском војском. Икона је помагала Србима да побеђују многобројније непријатеље.

За време краља Владислава била је погођена зрном из пушке. У то доба није било пушака, али то писац није знао, па зато описује како је зрно погодило десно раме Христово и како је потекла крв. Кад је Милутин обновио Хилендар, икона је сама дошла у манастир. Од тога тврђења у спису о Тројеручици разликује се легенда која се обично причау Хилендару. По њој се икона појавила пред манастиром онда кад је изумрла династија Немањина.

ПЕДЕСЕТОГОДИШЊИЦА МУЗЕЈА ЗА ПРИРОДНЕ НАУКЕ У МИЛАНУ

У Милану је, у присуству претставника државних власти, претставника фашистичке странке и многих угледних личност из научних кругова свечано прослављена 50-годишњица постојања Музеја за природне науке.

ЗИМСКА ШЕТЊА

Измамила ме белина снежних сметова
од зоре још што се у тишини гомилају
на пољима без жетве, у шумама без птица.
Ходам опрезно трагом ишчезлих светова
звериња ситног, бубица што ткају
у мирисним јулским ноћима песме без граница.

Газим дубоко преко беспутног, невиног покривача.
Под стопалама, осећам, крха се невидљиво грање
олујом кидано са стабала без листа и цвета
још у октобру, месецу незадржљивог плача
за сатрвени живот чистог биља, за његово умирање
уз слапове грозничавих киша и неодољивих сега.

Огрћем се тишином као ледним хермелином;
она стотруко јача пробуђена чула слуха.
Издајека ми се прикрада жубор скривени
невидљивог поточића што гмиже долином
и успаване буди зимске сањарије духа
са страшћу што запљускују зид маглени.

Можда то недокучним висинама струје крици
дивљих, срчаних птичијих јага
која стреме у таласима без застоја и броја
земљи где свићу светлији видици?
Зар мене та жеља слатка више не захвата:
и ја да једном стигнем у крајеве блиставих боја?

В. Д. ФИЛИПОВИЋ

Поводом 50-годишњице Крумбахерових византолошких напора

Србија и Византија

Пре 50 година, захваљујући Карлу Крумбахеру, сјај и величина Византије поново су стали у први ред.

Давши чувену *Историју Византинске Књижевности*, створивши у Минхену прву катедру за византологију, Карло Крумбахер у свом часопису, *Византински часопис*, објављује Европшта и колико она дугује култури Константинова Града.

Дуговали су и дугују такорећи сви, па дугујемо и ми.

Од Галије па до Урала, дуж европске и дуж афричке обале Средоземног Мора, утицај Византије трајао је вековима. То огромно царство Средњег Века, века који је утрнуо када је утрнула жижа тога царства — Константинопољ — сасвим природно да је, као и друге, мал те не обужмало и нас Србе. Лежећи такорећи уз срце његово, Србија је из непосредне, прсне близине, слушала најприсније откуцаје византиског колоса.

Јер Византија је била не само велико, већ и органско царство. Њен управни, правни и интелектуални систем не само да је идејно зрачио, него је просто прожимао колективе до којих је својим моћним огранцима допирао. И није чудо што и ми Срби, дејство византиске културе носимо као дејство првог историског организованог надражаја.

Кад је Јустинијанов кодекс — та невероватна јуриспридентна архитектура — преко цара Отона III, цара Фридриха II Хоенштауена, па преко Луја XIV, итд., дејствовао тамо-амо по Европи, сасвим је природно да је морао имати трагова и у српском средњевековном законодавству.

Кад је платонизам, тај префињени интелектуални систем универзитета у Константинову Граду, завладао Италијом, инспирисао Тому Аквинског, итд. — није чудо ако је његова идеали-

стичка суштина имала одблеска и у скромним монашким интелегенцијама Доментијана, Данила, Теодосија.

Кад је византиско сликарство остављало своје трагове у Кијеву, Венецији, Риму, Равени итд. — свакако да је на својствен начин блистало и по монументалним фрескама српских манастира.

Јер византиска култура била је жива, органска, стваралачка, те и сада, када је нема више, и сама успомена на њу у много чему активнише европску свест.

Што се нас Срба посебно тиче, Византија нам је активирала хришћанство и државотворство.

Но српски ратар, ценећи временско првенство културе која је цветала у Константинову Граду, није био слепи и беспоговорни послушник, већ је своју религиску културу усавршавао преко својих људи, преко свога језика, свога живописа — своје цркве.

Неоспорно, и Срби баш као и толики други, много су дуговали Византији.

Тај сјајни расни мозаик Средњег Века, тај ваљда први раскошни цвет Евразије, духовно и материјално зрачећи више од хиљаду година, умом и руком утицао је много и трајно.

Али срцем не. Византиско срце није се коснуло српскога срца.

Јер народно песништво скромног српског ратара, својствених културних размера је толиких, да такорећи етички пирује над дубодолинама византинске аристократске немани.

Ако је штедрост срца нешто најбоље подељено у свету, онда је српско народно песништво дало човечанству свакако много више, но што је српско средњевековно државотворство примило од Византије.

ВИЗАНТОЛОГИЈА

НА СВИМ ПОЉИМА ЧИСТЕ И ПРИМЕЊЕНЕ УМЕТНОСТИ КОД СРЕДЊЕВЕКОВНИХ СРБА, ОСЕЋА СЕ ПРЕРАЂИВАЊЕ ВИЗАНТИСКОГ СТИЛА. ТО ЈЕ СЛУЧАЈ И С НОШЊОМ НАШИХ ВЛАДАРА, КАО ШТО ПОКАЗУЈЕ ОВА ФРЕСКА ИЗ МАНАСИЈЕ. НА СЛИЦИ ЈЕ ДЕСПОТ СТЕФАН ЛАЗАРЕВИЋ

(Снимак Музеја Кнеза Павла)

Византологија или Византинистика (немачки писци сматрају овај други израз подеснијим) је сте сразмерно врло млада наука. Јавља се као више или мање независна научна грана тек у другој половини XIX столећа, у првом реду захваљујући немачкој иницијативи.

Захваљујући вековима хуманистичког школског система, познавање старог Рима и класичне Грчке, њиховог језика, појединости њихове историје и култу-

ре било је зашло далеко ван научних кругова, у шире образоване слојеве. Ближе околности живота и развоја Источноримског (Византиског) царства, које је у неку руку било наставак и Рима и старе Јелале било је дуго обавијено маглом, коју дефинишемо речима „Средњи век“.

Али ставши најзад на ноге, византологија или византинистика доста се брзо развила и стекла је велики број заслужних и плодних својих апостола.

За нас је Византологија од нарочитог значаја, не само због тога што су:

1) средњевековна немањика држава и њена култура, по ступњу равна култури западних земаља, биле основане на византиској подлози и

2) што данашња византологија, по мишљењу већине њених поборника, треба да обухвата и рад на изучавању историје, књижевности, уметности и уопште културе земаља које су припадале византиском културном кругу, дакле и немањике Србије.

Ово је мишљење нарочито истакнуто на Византолошком конгресу у Београду, у рано пролеће 1927, који је претстављао леп културни успех наше земље и уопште један од најимпозантнијих међународних састанака које је доживео Београд за две деценије између два светска рата.

Том приликом одано је и признање нашим угледним научницима на пољу Византологије, нпр. проф. др. Николи Вулићу, проф. Анастасијевићу, проф. др. Острогорском.

На том конгресу нашли су се на окупу у Београду водећи византинисти из 14 земаља, на челу са тад најугледнијим прваком те научне гране, Шарлом Дилом, француским научником. Конгрес 1927 створио је нове уске везе између наших и немачких научничких кругова. Захваљујући тим везама, и доцније су у ви-

ше махова истакнути немачки византолози долазили у Београд, где су неки од њих одржали и врло успела предавања.

Немачка наука може се сматрати и оцем византологије, која је коначно скинула вео са „тамног“ средњег века, са појединости живота старе Византије која је, поред свих својих негативних страна била огроман културни чинилац у историји људскога рода.

Почетак Византологије или Византинистике као засебне науке, везан је за име славног Карла Крумбахера.

Крумбахер је рођен 23 септембра 1856 у Кирибаху код Кемптена у Горњој Баварској. По студијама и по првој фази свог научног рада био је филолог. У току свог филолошког рада удубио се у проучавање средњевековног грчког језика („ромајског“) који је у Византији поступно потиснуо латински службени језик. Тај рад га је довео у све непосреднију везу са византиском књижевношћу.

Појава прве књиге његове *Историје византиске књижевности* 1891 године (последња књига изашла је 1897) претставља коначни преокрет у раду Крумбахера који се сад потпуно посвећује византиским студијама. Минхенски универзитет му отвара нарочиту катедру за ту нову научну дисциплину. Године 1892 оснива у Минхену *Византолошки часопис*, први те врсте у свету, око кога убрзо почињу да се купе нови радници на тој још необрађеној научној њиви, из Немачке и из иностранства. Кад је Крумбахер умро, 11 децембра 1909 у Минхену, већ је у свим просвећеним земаљама постојао круг научних радника, који је прихватио његова научна схватања и који је искрено ожалосио „оца византинистике“. И на београдском конгресу, 1927, чуле су се лепе и заслужене речи упућене успомени великог немачког научника.

Међу Крумбахеровим следбеницима истакао се поред осталих нарочито ирски научник Џон Бејел Бери, рођен 16 октобра 1861 у Монегену у срцу „Зеленог Острва“. Као младић од 28 година истакао се својом *Историјом Источноримског царства, 375 до 800 године*. Овај и други научни успеси прокрчили су му пут до катедре на универзитету у Кембриџу пут који у Енглеској није био лак за национално свесног Ирца.

Међу научницима који прихваташе Крумбахеров аманет до сад је најзначајнији већ поменути Шарл Дил, стуб Београдског конгреса 1927. Дил је рођен 4 јула 1859 у Штрасбургу. Иако само три године млађи од Крумбахера, тек је много доцније од њега продро у највише сфере научног живота, а још доцније се специјализовао за византологију. Тек 1907, дакле две године пре Крумбахерове смрти, Шарл Дил је постављен за професора на Сорбони. Са својим најистакнутијим делом из области Византологије, Дил се појавио тек после првог светског рата, 1921, кад се појавила његова *Историја Византиског Царства*, после које се 1924 појави дело *Византија*, а 1925/26 *Приручник о византиској уметности*.

Други један угледни учесник Београдског конгреса 1927 и уједно велики пријатељ нашег народа био је трагично преминули румунски државник, књижевник и научник Никола Јорга. Јорга је рођен 17 јуна 1871 у Ботошаниу, у Молдави (Карабогданској). Истакавши се на многим пољима као омладинац, постао је у врло младим годинама (већ 1894, одмах по завршеним студијама) професор универзитета у Букурешту. Написао је *Историју румунског народа*, *Историју румунске књижевности* и капитално дело *Историја османлијског царства*.

ВИЗАНТИСКИ УТИЦАЈ НА НАШЕ СРЕДЊЕВЕКОВНО НЕИМАРСТВО НЕОСПОРНО ЈЕ ВЕЛИКИ, АЛИ ПРИМЕР ГРАЧАНИЦЕ НАЛЕПШЕ ПОКАЗУЈЕ КАКО СУ СРБИ, ЗИДАЈУЋИ НА ВИЗАНТИСКИ НАЧИН, ИПАК ДАЛИ ОВОЈ ГРАЂЕВИНИ ОБЕЛЕЖЈЕ СВОГ ДУХА, СТВАРАЈУЋИ ЧАК У ИЗВЕСНИМ ДЕТАЉИМА ОСНОВЕ ЈЕДНОГ СРПСКОГ СТИЛА

(Цртеж Љубе Ивановића)

РАДОСЛАВ ДРАГУТИНОВИЋ

Поводом десетогодишнице од песникове смрти

МОТО АМОРОЗО

И у сну сам те нашао, давна,
видео снова зене ти драге,
ко удар цитре звониле су биле
речи сестринске, дрхтаве, благе.

Памтиш ли с колико љубави ти гледах
малене руке и свилени скут,
кад очи моје нежно су збориле
невином молбом први пут?

Где смо се нашли? Где волели, где?
Где ли певали о срцу и цвету?
Сретан, по пољу, ја често лутам
у неком плавом, минулом свету.

Ових дана навршила се већ читав деценија од изненадне и преране смрти Радослава Драгутиновића, једнога од најдаровитијих претставника модерне српске лирике. То нам даје повода да обавимо успомену на овог нашег талентованог песника, који је умро већ у својој 29 години, али који је не само обе-

ћавао леп развој у будућности, него је и оставио за собом читав низ песама, које ће му обезбедити угледно место и у најрепрезентативној антологији модерне српске лирике.

Рођен 1904 у Београду, Драгутиновић је и гимназију и Универзитет свршио у своме родном месту. Драгутиновић је изишао са Филозофског факултета са свестраном књижевном културом и солидном ерудицијом, коју је доцније, у Чешкој и Француској, на специјалним студијама, још више разградио и продубио. Као суплент и професор гимназије служио је у Земуну, Суботици и Новом Врбасу, где га је и смрт затекла. Иако рођени Београђанин, одличан наставник и талентован писац од велике будућности, Драгутиновић није могао добити место ни у једном културном центру, него је морао служити у провинцији, као и толики његови старији и млађи другови.

Драгутиновић је почео да пева врло рано, још у нижим разредима гимназије. Прву му је песму штампао *Весник омладинаца*, један мали ђачки лист, који је 1921 излазио у Чачку. Тада му је било тек 17 година. Као матурант ушао је у омладински часопис *Венац*, који је са разумењем уређивао пок. Јеремија Живановић, а већ као студент филозофије друге године ушао је и у познати књижевни часопис *Мисао*, у коме ће доцније објавити највећи број својих песама. Убрзо је привукао на себе општу пажњу и постао сарадник *Српског књижевног гласника*, *Летописа Матице српске* и осталих наших часописа. Занимљиво је истаћи да је Драгутиновић заступљен са 10 песама у *Антологији најновије лирике*, коју је уређио Сима Пандуровић и 1926 објавио у издању часописа *Мисао*. У истој антологији само је Десанка Максимовић заступљена са 12 песама, док су остали наши песници ушли са знатно мањим бројем. Неколико Драгутиновићевих песама преведено је и на стране језике.

У јесен 1929 објавио је Драгутиновић своју прву збирку песама под симпатичним и за његову поезију ванредно карактеристичним насловом: *Азурна земља*. Другу своју збирку, *Лишће пева*, објавио је после две године, крајем 1931. Обе су збирке срдечно примљене и од књижевне критике и од читалачке публике. Сви критичари, који су их приказивали, изразили су

се врло похвално. На основу ових збирки обележен је Драгутиновић за једнога од даровитих модерних српских лиричара.

Драгутиновић је песник бола и дубоке словенске меланхолије, песник сете и разочарења, песник несрећне љубави и потиштености живота, најзад песник топле хришћанске смирности и једне узвишене филозофске резигнације. Нежног организма, оставши још у детињству без јед-

гост. То осећање изразио је у својој поезији.

Како га је изразио? Тај и сувише фини и отмени дух, који је био створен за доба трубадура, а не за данашње доба, није ни могао да то своје осећање изрази друкчије него на један тих, смирен и одуховљен начин. Он већ по својој природи није био бунтовник и зато није ни могао да изрази свој бол и своје очајање, због неправде у свету, на начин пун пркоса и претње, стиснутом песницом, подигнутим тоном и шкргутом зуба. То не би одговарало његовој природи: мекој, отменој и благородној. Он није умео да виче — он је говорио само шапатам. Он није умео да се тресе од плача — он је само дискретно утирао сузе. И сањао, сањао своју *Азурну земљу*... И слушао, слушао где *Лишће пева*... И то је била сва његова радост — његова поезија...

Поред песама, Драгутиновић је писао и приповетке, које је почео да објављује тек две-три године пред смрт. Последњу своју приповетку (*Човек који је*

ков друг и пријатељ др. Кирил Тарановски сакупио је све његове приповетке и објавио их је у засебној књизи, са топлим и срдчним предговором.

Последњих година Драгутиновић је писао свој аутобиографски роман *Песникова младост и љубав*. Смрт га је затекла баш када је дефинитивно завршавао тај свој роман, писан дуго, пажљиво и са пуно срца. Судећи по одломцима, објављеним по часописима, Драгутиновић је у овом роману дао не само себе, своје идеале и снове, него и духовна стремљења читавог младог српског нараштаја, коме је и сам припадао као један од његових најдостојнијих претставника. Трагичан је удес да овај роман још ни до данас није угледао светлост дана. Ни једна наша књижевна установа, ни један наш приватан издавач, ни једна наша издавачка књижара није се нашала побуђена да објави животну дело једнога од најталентованијих модерних српских песника.

Најзад, потпуности ради, треба споменути још и Драгутиновићеве есеје и књижевне критике, објављене по часописима. Иако Драгутиновић није имао довољно критицизма, нити правога темперамента за критичара, он је имао не само лепу књижевну културу, него и жив, занимљив и духовит стил, чист и правилан језик и — што је можда најважније — храброст да о свему

отворено каже своје мишљење и да га брани одважно и до краја. Уопште, он је имао моралне чврстине и храбрости, особине тако ретке у нашој средини. При том, увек је био позитиван и објективан, активан и конструктиван, поштујући човека у човеку, готов да отворено и цинрокогрудно призна чак и своје противнику све што му се треба признати.

Навршило се десет година од преране смрти Радослава Драгутиновића, али празнина, коју је неумитна коб проузроковала у нашем књижевном животу, још увек се болно осећа. Тек када се има у виду да је Драгутиновић умро у својој 29 години — у времену када други тек почињу да се формирају — затим, да је умро као писац са потпуно израђеном физиономијом као стваралац који је давао већ савим зреле плодове свога талента, тек тада може да се процени шта значи овај губитак за савремену српску књижевност, која је у њему изгубила једнога од својих значајнијих претставника.

И нехотице нам се намеће поређење између Бранка Радичевића и Радослава Драгутиновића. Обојица су били лиричари од расе, песници скрхане младости и неостварених животних идеала, песници кобног предосећања да ће смрт закуцати на капији тек што се пролеће насмешило. Обојица су били занесени поклоници свега што је лепо и добро у свету, тражили утеху у уметности и сагоревали у племенитој стваралачкој грозници, немилнице трошећи себе и своју снагу, да би остварили бар један део својих песничких планова и замисли. И један и други заблистали су на небу српске поезије као блистави метеори, остављајући за собом дубок и светао траг. И један и други је „много хтео, много започео...”

ПОРТРЕ ПЕСНИКА РАДОСЛАВА ДРАГУТИНОВИЋА

од П. К.

не руке, по природи ванредно осетљив, богат сновима који никад нису постали јава, при том велик идеалиста, иако увек помало скептик, Драгутиновић је био свестан сазнања да ће му најплеменитије наде остати неостварене, да ће му најлепше чежње остати увек само чежње и да га нико неће разумети, као што је певао у својој лабудовој песми, написаној свега неколико дана пред своју смрт:

Тихо, као мој живот на свету
за мном, изнад љубави и цвећа,
моја чежња остаће ко звезда
осамљена, на вечерњем своду.

Нежна душо, нерођена можда,
лепе очи, којима не знам име,
моја звезда нека буде ваша —
моја љубав и све моје риме.

Драгутиновић је знао да живи у доба, у коме песници, идеалисте и сањалице добро не пролазе. Он је инстинктивно осећао да кроз овај живот пролази као странац и да је на овој земљи само гост, али можда ни он сам није слутио да ће тако брзо проћи кроз овај живот и да ће тако кратко на овој земљи бити

случајно научио да мисли) написао је неколико дана пре него што је умро и послао уредништву *Летописа Матице српске*, где је објављена заједно са некрологом о несрећном песнику. Оригинално замишљене и литерарно написане, ове приповетке су врло карактеристичне за правилније разумевање Драгутиновићеве стваралачке личности и за потпунију оцену целокупног његовог књижевног рада. Песни-

ЊЕН ОДЛАЗАК

На то је добра дошла ноћ,

Ти си ми нешто тихо рекла,
по расанку, можда, да ме чува
и дан још који да ће нас ма када,
дан неба благог здружити ма где.

Ти си ми нешто тако тужно рекла;
руку ми топлу пружила; ни суза
дала ми ниси кад замире моћ...
Поље је лако трептало у злату
кад си сетном мишљу заћутала, Боже!

И на то је добра, добра дошла ноћ.

„Сунце, море и жене“

од г. Момчила Милошевића

Г. Момчило Милошевић јесте вредан стваралац у нашој књижевности и одличан радник на нашем културном подизању и у свима областима књижевности, у којима се огледао, он је дао прилоге, који сви скупа представљају дело, коме треба одати признање. Истрајно и без претензија он је стварао и радио, повлачећи своју властиту бразду на српској књижевној њиви, држећи се добрих традиција и не прелазећи међе и синоре, које су прописали књижевни законодавци.

Тако и на пољу драмске књижевности он иде добрим утвреним путевима и даје лепе резултате. Његов *Јубилеј* који је са успехом игран и који би могао да се одржава на репертоару у традицији је најбољих српских

пераменту, карактеру, годинама и социјалном положају жене, познат је мотив у позоришној литератури и уопште у књижевности. У његовом третирању г. М. Милошевић није унео нека нова осветљења, која је могао наћи помоћу проучавања модерне психологије потсвесног, која дају једно бескрајно ново поље за уметнике. Он се више држао утврђених схватања, готово шаблона о женама, која су углавном неповољна по женски род.

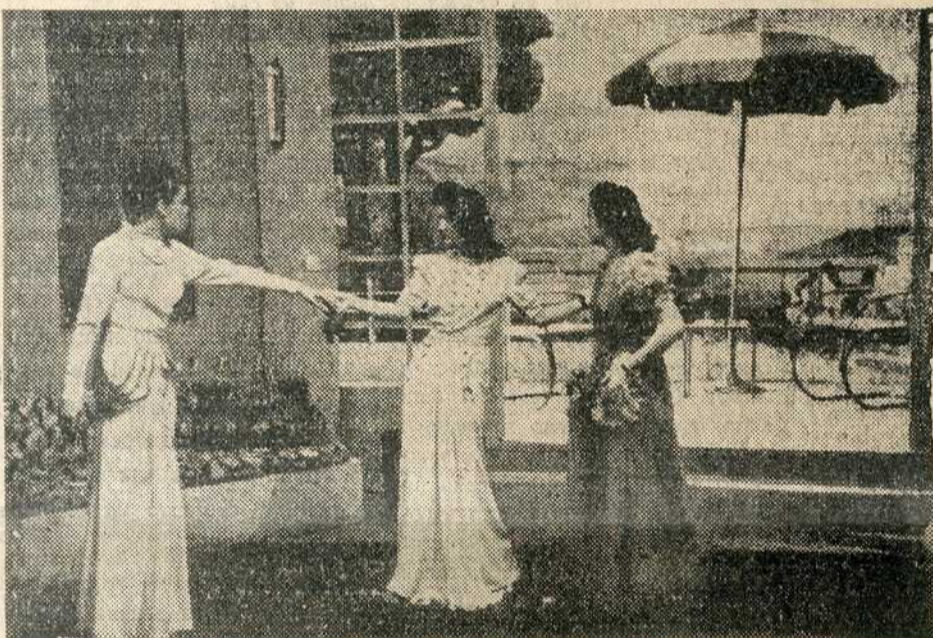
Тако би се и он могао уврстити у велику фалангу писаца-женомрзаца, али код њега тај став нема велику оштрину, јер је ублажен његовим разумевањем људских слабости и његовим благим човечанским осећањем, које је карактеристика његовог књижевног стварања. Г. Мило-

Г-ца Дивна Радић и г-ца Олга Спиридоновић у комедији Момчила Милошевића

(Снимци „Српског народа“)

Г-ца Ирена Јовановић, г-ца Невенка Урбанова и г-ца Дивна Радић у једној живој сцени

комедиографа и ни у чему не изостаје за којом од Нушићевих комедија, које имају толико успеха код публике. *Сунце, море и жене* спада у лаке конверзационе комаде и не излази из тог оквира, поштујући правила те врсте позоришта. Мало психологије, што течнији и живљи дијалог, што више духовитости, макар само у игри речи, познавање сценске рутине, то су елементи потребни за писање једног таквог комада, који у другим културним срединама спада више у занат по наруџбини директора позоришта за ову или ону публику.

Свега тога има у мањој или већој мери у комаду г. Момчила Милошевића и зато се може радо гледати на сцени, али не значи неку тековину у нашој драмској продукцији, већ више дело за попуњавање празнина на репертоару у недостатку вредности од трајнијег значаја. Поновно стављање — после десет година — на репертоар овог комада, у измењеним приликама — може се у извесној мери оправдати, али под условом да се тиме не избегава вршење обавезе стварања озбиљног националног репертоара.

Држећи се добрих традиција г. М. Милошевић ни у избору теме није тражио нешто ново, нешто нарочито оригинално, задовољавајући се, да као стари мајстори из прошлих времена, свој дар и своју вештину покажу у обради. Бекство из брачне монотоније у авантуру, сентименталну или чулну, према тем-

шевић дао је само модеран оквир за илустрацију ове психологије и једно ново духовито оличење тог непознатог, невидљивог Дон Жуана, за којим чезну ове жене у својој машти или у својој плоти.

На једној плажи на мору, на температури од 40°, када чула могу да буду надмоћна над умртвљеном свешћу и разумом, четири жене на одмору од терега брачних дужности и две девојке заљубљују се незнајући у једног истог човека, кога свака замишља другојаче и очекује нешто друго од њега, идеализујући га на свој начин. Међутим, тај универзални витез није ништа друго него обичан жиголо, нека врста такси-герл, младић кога плаћа пансион да своје го-

шће задовољи у сваком погледу, задржавајући их што дуже на мору, вешто искоришћујући ову потребу за авантуром код дама

Због свега тога у данашњим временима судбоносних збивања ова лака комедија изгледа нам још лакша и као да долази из једног одавно прегаженог доба, а не само од пре десет година, када је први пут играна у безбрижној лакомислености нашег некадашњег друштва. Сада се други проблеми постављају, друге нас бриге море, да бисмо имали веће интересовање за осећања и прохтеве четири узалудне жене.

Као оригиналност комада наводило се да у комаду учествују само жене, што не мора да значи неку нарочиту препоруку, мада је писац, може се готово

рећи, уложио највећи напор да конструише комад без мушкарца, видљивог и опипљивог на сцени, а истовремено да буде јунак комада, остајући до краја иза кулиса. Можда би подела улога могла да буде нешто мало другојачија, да би нас потпуно задовољило приказивање комада, чију је режију водио сам писац. Комбинована шесторка од глумица најмлађе и средње генерације дала је једну прилежно увежбану игру, у којој су се таленти такмичили, не реметећи хармонију целине. Г. Момчило Милошевић, као писац и режисер, може да буде задовољан са тумачима улога, које се нису светиле његовом женомрству, него су му, испуњујући оно што је најлешче код жене, несебично даривале или свој темперамент, своју интелигенцију, моћ љубави или свежину младости.

Мада је игра г-ђе Ирене Јовановић (Госпођа са сунцокретом), г-ђе Невенке Урбанове (Госпође у разводу) и г-ђе Невенке Микулић (удовица), била потпуно задовољавајућа, ипак млађа екипа више је освајала. Г-ца Дивна Радић у улози Госпође са псе-телгенцијом, борила се са многим интелигенцијом и топлине између верности и авантуре, откривајући после тумачења Мине од Барнхелма богатство своје уметности, спајајући продубљену студију са спонтаношћу глумачког дара. Г-ца Олга Спиридоновић са великом сигурношћу играла је Ану, класичну субрету, која држи све konce у својим рукама, ниансирајући одлично разне изгледе своје улоге. Г-ца Мира Тодоровић-Мавид са темпераментом играла је модерну девојку освајајући публику.

У декору г. М. Шербана недостајала је свемоћна светлост сунца на мору, која преображава све ствари и објашњава душевна стања. Костими г-ђе Милице Бабић-Јовановић носили су печат њеног сигурног укуса и њене фантазије.

МИЛОШ М. МИЛОШЕВИЋ

СИМФОНИЈСКИ КОНЦЕРТ ВЕЛИКОГ РАДИО-ОРКЕСТРА

Успех овога концерта је био на одговарајућој уметничкој висини, како у погледу врло добре и савесне техничке обраде дела, тако и у погледу стилског диференцирања и израза. Сва три дела са овог програма изведена су врло добро и на нашу публику су оставила дубок и трајан утисак.

Трећи Бахов Брандербуршки концерт изведен је технички врло коректно, а у изразу у потребним границама одговарајућег стила.

Прва Бетовенова симфонија такође је дата са пуним осећањем и разумевањем њене музичке садржине, пуно у звуку и са изванредно лепо постављеним

контрастима и у тематском погледу и у погледу динамичких и оркестарских ефеката.

Највећи успон и снагу показали су и диригент и оркестар у Шредерој *Симфонији*, која је на слушаоце оставила утисак једног одличног савременог музичког дела.

Г. Херман Шредер је показао овим својим делом да влада изванредном композиторском техником у сваком погледу, а у погледу стилског и музичког изражавања он се углавном креће у границама дела Јохана Себастијана Баха и Рихарда Штрауса, са нешто примеса неких музичких стилова који данас важе као савремени.

Кумова клетва извођењу Србозара

Труд „Србозара“ око домаћих комада, око гајења изворне наше драме, никад неће бити довољно похваљен, толико национална тенденција при избору дела истиче основне погледе на мисију овог позоришта и остварење његових значајних задатака. Не упуштајући се у извођење досада приказиваних дела, ми ћемо да поменемо само неколико последњих.

Пре свега успех *Каплар Милоја* са добро простудираном игром Јована Јеремића, управника, редитеља и првог члана, у насловној улози, затим *Зона Замфирова* и најзад *Кумова клетва*. Зато што смо уверени у велике могућности рада ове добре групе, ми ћемо овога пута да учинимо поред искрених похвала и неколико потребних ограда. Поменули смо да Јован Јеремић управља позориштем, да режира и да игра главне улоге. Он те тешке задатке извршује са великим самопрегором и немилосрдним расипањем своје енергије, којој свакако треба одати дужно поштовање.

Међутим, Јеремић не може да постигне све сам. Поред свих способности којима располаже он не може да стигне свуд. Последња три комада су то јасно показала. *Зона Замфировој* је недостајао завршни потез, извесне појединости, вернији колорит и хармонична целина, па да успех буде потпун. *Каплар Милоје* исто тако испољио је извесне недостатке, који би се наберили да је било више времена за припрему и више могућности за рад.

Извођење драматизоване приповетке Јанка Веселиновића *Кумова клетва*, од Синише Равасица, показало је још једном да „Србозар“ може и најтежа дела да снажно изнесе. У њој се осетила јасно основна тенденција пишчева да се осветле патријархални наши обичаји, начин схватања и осећања наших предака, њихов живот и њихова веровања. Па ипак се не може рећи да је игра глумца била савршена, режија беспрекорна, а цела представа једно ремек дело, које може да послужи као образац.

Исувише брза скретања у излагању и нагли прелази сметали су стварању убедљивости и изазивању правога уметничког ефекта. Сцене у првом чину код разговора о зидању школа не представљају наше село и Станојлови исподи, иронични и пуни цинизма, прелазе границе природног и падају у мелодраму и гротеску.

Несумњиво је да су управнику Јеремићу потребни сарадници и помоћници, а пре свега једна редитељска снага. Добра режија изискује и доста времена и потребну спрему. Кад се режија буде могла савесније да постави ми ћемо свакако имати и верније типове са села живе људе, које ми срећемо кад мало зађемо у наш народ. Тад ћемо избећи и извесну патетику, која се још код нас повлачи, пуну романтичарских примеса и већ окамењених навика, без којих се не може да замисли „комад са села“.

Др. В. Н. Д.

НОВЕ КЊИГЕ И ЛИСТОВИ

Дисциплина Српске државне страже

Гласник Српске државне страже, бр. 5—6, год. I, уредник пуковник Бранимир Живковић, Београд 1943, стр. 365—472, дин. 25.

О дисциплини војске пише у 5—6 броју Гласника Српске државне страже генерал г. Боривоје Јонић. Писац сматра да бивша југословенска војска није била довољно дисциплинована и зато није могла да испуни задатак који јој је био постављен. Далеко је била дисциплинованија српска војска до 1918 године. Срби имају сада прилике да виде дисциплинованог немачког војника и да се диве дисциплинованој немачкој војсци.

Па како то да је једна нација тако дисциплинована? Најпре, чланови ове нације родољубиви су, воле своју земљу и знају да ће јој највише користити ако се повинују законима целине. Немац осећа једну унутрашњу дисциплину и није му потребно утеривати претњама и казнама оно што треба да чини као војник и грађанин. Ми треба да се угледамо на добре примере, да се дисциплинујемо и да на тај начин помогнемо својој земљи, која данас, више него икад, тражи дисциплиноване и послушне синове.

У овом броју Гласника од интереса су затим чланци: *Како треба вршити обис лица и ствари. Опхођење стражара уопште и поступак према кривцима. Предавање морално-васпитног карактера. Употреба оружја. Неколико напомена нашим стражарима. Трбушни тифус итд.* Стручан и популарно писан Гласник Српске државне страже испуњује своју мисију, поклањајући пажњу свему оном што наше стражаре може да интересује.

ГЛАСИЛО НЕМАЧКЕ ВЕЛИЧИНЕ

Volk und Reich, Politische Monatshefte, Herausgeber und Hauptschriftleiter Friedrich Heiss, XIX. Jahrgang, Heft 1, Berlin 1943.

Ретко је који од раније постојећих немачких часописа у толикој мери умео не само да се саживи с новим добом, које је настало за Немачку 1933 године, него и да постане један од најистакнутијих гласника тога доба, као што је случај с одличним берлинским месечником *Volk und Reich* (Народ и држава). Цео тај пут, који га је за знатно мање

Евројска

лишерајтура

Europäische Revue, XIX. Heft, Jahr I, Deutsche Verlag-sanstalt, Stuttgart—Berlin. Preis des Einzelheftes RM 1.

Овај одлични часопис, који с пуно права носи своје име, отпочео је 1943 годину на висини свог давно заснованог гласа.

Налазимо прилоге о Десетогодишњици национал-социјализма (чланак Хараалда Рема и прилог Хендрика де Мана); студију Сантауорија о улози финске војске у садашњем рату; други део освртња на догађаје 1942 на Источном фронту, као и знамениту студију А. Е. Бринкана: *Синтетична историја уметности као морални проблем*.

Један лекар - књижевник

Ханс Кароса: *Случајеви доктора Биргера, превела Вера Стојић, насловна страна Ђ. Јанковић. Издање „Југосток“ (Бисери, 11), Београд 1942, стр. 62, дин. 40.*

Лекари се све више јављају у лепој књижевности. Они као да потискују онај лежерни тип боема-књижевника, који само шета, чита, размишља и пише. Егзактни и реални они се много лакше приближују људима, њиховим патњама, боловима и истовремено радости и срећи. Они као да боље упознају душу него они који то чине кроз књиге и разговоре у кавани.

Таквих књижевника-лекара има доста у европској књижевности. Да споменемо само Каросу, Диамеда, Кронина. Код нас један од најбољих песника је лекар др. Светислав Стефановић а врло талентован приповедач пок. Душан Радић. Шта тек да кажемо о уметничком приповедању Лазе К. Лазаревића, такође лекара по струци!

Ханс Кароса улази у литературу доста касно, као што је случај с већином књижевника-лекара. Они најпре посматрају свет и живот, и после дугог искуства почњу да пишу. Писање код њих постаје унутрашња потреба, а никако манир поза, амбиција. Као такви они можда нису увек у књижевничком занату на великој висини, али оно што кажу то је истинито вредно и дубоко.

Књига коју приказујемо једно је од раних дела немачког књи-

жевника Каросе. У њој Кароса описује себе на почетку лекарске праксе. Сва она запажања о раду једног лекара и о његовим пацијентима, тако сигурно дата, једино могу да су аутобиографска. И зато овај дневник у коме млади лекар Биргер, приказује један провинцијски град и пацијенте, мучи се проблемом смрти бори се да открије прави смисао медицине — делује погрешно искрено. Сем необичних запажања о људима има у овој књизи дивних описа природе, песничких места која одају талентовано перо. Књига се чита с лакоћом, јер превод Вере Стојић има све лепе одлике српског језика.

ИЗ ПРЕПИСКЕ ФРИДРИХА ВЕЛИКОГ

Briefe Friedrichs des grossen an seine Freunde, ausgewählt und eingeleitet von Meta Baecke, Eugen Diederichs Verlag, Jena 1942, 387 Seiten, Preis gebunden RM 3,80.

Неки пут су говорили за Великог Краља Фридриха II да је „често писао француски, али увек мислио немачки“. Међутим, овај избор писама великана, који је положио први камен темељац величини и јединству Немачке, показује да је Фридрих умео не само немачки да мисли него још како духовито и да пише немачки. Уосталом, легенда о обиму утицаја, који је на њеко време вршио Волтер, давно је разбијена. Исто тако су до пре неку деценију тенденциозно и неверно тумачили извесне примедбе Фридриха Великог о немачкој књижевности.

Мета Беке, која је одабрала писма за ову збирку и која је за ту збирку написала одличан предговор, показала је колико се темељно удубила не само у историју овог највећег владара XVIII века, него да је умела јединствено да се унесе и у његов дух, изразито немачки дух, ако се на њ гледа независно од утицаја разних одомаћених легенда и вештачки изазваних предрасуда. У овим писмима је реч о свему и свачему. Али у сваком од

Посејдоново острво

Чувено грчко дело у немачком преводу

Ion Dragumis: Samothrake, deutsche Uebersetzung, von Roland Hampe; Verlag Rütten & Loening, Potsdam 1942, 220 Seiten, Preis gebunden 4,80 RM.

У крајњем североисточном углу диже се острво Самотраке, покривено масивом високих, стрмих стена, сиромашно растињем, а богато пећинама, провалијама и — легендама. Зар нам се у Илијади не тврди да је Посејдон, бог мора, био изабрао баш Самотраке као „ложу“ из које је као „неутралац“ посматрао борбу око Троје. Велимо „као неутралац“ због тога што они који нису заборавили оно што су научили у другом разреду гимназије, знају да су се неки од

јелинских богова и мешали у борбу, једни (као Паллада—Атина) на страни Грка, други (као Арес—Марс) на страни Тројанаца.

Али и у историји стварних збивања, Самотраке је претурно преко главе безброј бурних догађаја везаних за Персијанце, Грке, Римљане, Византинце, Млечане, Турке, па опет Грке, све до данашњег дана кад се острво налази под контролом бугарских трупа.

Ион Драгумис, знаменити грчки књижевник и политичар кога су 1920 године убили Венизелисти, у овој својој књизи, објављеној на оригиналу 1909, а сад преведеној на немачки приказује историјску судбину коју је кроз векове доживело ово острво са 3000 становника, гледајући у њему символ општејелинске судбине. И кад описује дивљу романтику природних лепота Самотраке, у многим стаовима треба тражити дубоку симболику. У свом предговору, одлични немачки преводилац овог дела, Роланд Хампе, упознаје немачку публику са неким од основних црта грчког народног схватања и историјске филозофије јелинизма.

Један роман немачког преокрета

Ottfried Graf Finckenstein: Daemmerung, Roman, Eugen Diederichs Verlag, Jena 1942.

Гроф Финкенштајн, признати немачки приповедач јесте расни син Источне Пруске која је немачком народу дала толико историјских и културних величина на свим пољима, од Хердера до Хинденбурга. А његов најновији роман *Сумрак* претставља не само одличну анализу људских доживљаја, осећања и мена, већ и дивну слику општег душевног стања немачког народа на историјској прекретници, која га је превела из беде и пораза до данашње славе и величине.

Овим делом коме је узео предмет из најближе прошлости, гроф Финкенштајн се прославио не само са гледншта уметничког приповедачког дара већ и са гледншта финог политичког инстинкта и правилног тумачења снага и сила које су диктовале успон немачког народа.

Јунак овог романа, племић из старе источнопруске лозе, враћа се 1934 године у своју домовину, после не баш корисног тумарања по два континента. Хоће да ви-

ди шта је остало од његове очевине. У први мах живи тако рећи у сумраку, не може да се снађе у рефлексима светлости јучерашњице и данашњице, али убрзо почиње да схвата дух новог доба и откуцај срца свога народа. И увиђа да никад није доцкан привидно пронашао живот учинити опет корисним за себе и за народну заједницу. Налази своје место у обновљеној немачкој војсци, у којој живи и мре достојан својих предака.

Велики сликар из доба реформације

Heinrich Lilienfein: Lukas Cranach und Seine Zeit, Verlag von Klasing Verlag, 275 Seiten, 177 Abbildungen, davon 32 farbig, Preis gebunden 15 RM.

Немачка реформација била је праћена свеопштим полетом духова на свим пољима, па и на уметничком пољу. У том погледу једно од имена која на првом месту треба поменути, јесте име великог сликара Лукаса Кранаха, рођеног 1472 (11 година пре Лутера) а умрог 1553 (седам година после Лутера), у чија најчувенија дела спадају баш два Лутерова портрета.

Био је савременик великог реформатора и будиоца немачке душе не само по годинама и предметима рада, већ и по духу. Био је типични претставник свога доба које нам писац сликовито приказује, упоредо са уметничким делом Л. Кранаха. Стога ова књига, са својих 177 слика у тексту и 15 уметничких репродукција преко целе стране, претставља украс за сваку књижницу.

ЗИМСКЕ МАГЛЕ

Болно се спуштају зимске магле,
ко заблуделе жене,
путевима се вуку уморно
изнемогле.

Ја сам
корачам,
а душу ми мучи тешка слутња,
далеко је драга моја
коју сам сусрео једне зиме.

О, магле, магле зимске,
болне, уморне магле,
у вама изгубих први раскошани
румени цвет моје младости.

О, магле, магле зимске,
ви сте ми болно сећање
и теško моје кејање.

О, магле моје, уморне магле.

Стеван Н. Вукчевић

МАМОРИСТЕП
 СВАКА РЕЧ ДИН. 3.—
 ДРЖАВНА ТАКСА
 ДИН. 5.—

»ДИНАРА« КУПУЈЕ сав бољи намештај, спаваће собе, трпезарије, хранимере, комбиноване собе, целе станове. »Динара«, Гирила и Методија 2, тел. 40-665.

86 3—10

ЗЛАТАН НАКИТ, златне зубе, све златне и сребрне предмете, уметничке античке ствари, купује и најбоље плаћа »Колубара«, Призренска 13. Телефон 24-386.

87 3—5

ЛИВЕНА ПЕЋ са чунковима на продају. Јавити се администрацији листа Теразије 5 (Мезанин) I. степениште. Тел. 20-383.

Личну карту издату од Претстојништва полиције, Крагујевац, изгубила сам. Оглашујем је неважећом. Нешић Божица. 123 1—1

Личну карту издату од Претстојништва полиције, Крагујевац, изгубио сам. Оглашујем је неважећом. Будимир Павловић.

124 1—1

Стари накит и драго камење

Бесплатно стручно процењује, купује и продаје стручна радња.

ТРГОВИНА СТАРОГ НАКИТА
 Краља Милана 41-а до Славије

125 1—1

Књижари!

СТРИП КЊИГА
„ВИТЕЗ КОВАЧ“
 ЦЕНА 12 ДИН.

Продајемо на фикс са попустом од 50%
 ИЗДАВАЧКО ПРЕДУЗЕЋЕ

„МЛАДОСТ“
 Кнез Михајлова 19/V
 Тел. 28946 ● Чек. рач. 61445
 1—1

Намештај ЗОРА Београд
 Кр. Александра бр. 87-97 тел. 40-156

Има велики избор спаваћих соба, кухиња, трпезарија, комбинованих соба, кауча, патент фотеља, салонских дубоких фотеља, уз најниже цене, најлепши избор за 1943 год.

Власник Ђорђе Барјакшаревић

РАДИО „СТАРИ БЕОГРАД“

Власник: **БОРА КОСТИЋ**

Извештава своје поштоване муштерије, да је преселио радњу из Узун Миркове 4 у ул. **КРАЉА ПЕТРА 44**. Тел. 25-252.

135 2—3

ЗЛАТАН НАКИТ СТАРИ И НОВИ КУ УЈЕМ:

Дијаманте крупније, брилијанте све величине, златне зубе, бурме, прстење, минђуше, брошеве, бразлетне, ланце, сатове златне, сребрне и металне само исправне и од бољих познатих марака; старо злато оштећено, излизано, поломљено и горело сваку количину, купујем сребрне есцајге и остале исправне предмете од сребра купује и највише плаћа. Бесплатно процењује и на захтев процењене вредности исплаћује одмах позната фирма

„БРИЛИЈАНТ“

власник **МИЛИВОЈЕ М. МИТРОВИЋ**

БЕОГРАД — БОРБА ВАШИНГТОНА УЛ. БР. 6 — ТЕЛ. 28-706

ВАЖНО ОБАВЕШТЕЊЕ КОЛЕКТУРЕ ДРАШКОВИЋ — БЕОГРАД
 На извлачењу бројева и добитака II класе 5 кола срећака Државне класне лутрије на дан 11 фебруара 1943 године

ПРЕМИЈУ ОД ДИНАРА 251.000.—

добила је срећка број: 11047 продата из познате

Главне овлашћене колектуре

ДУШАНА А. ДРАШКОВИЋА,

У БЕОГРАДУ

Косовска 30/II. Телефон бр.: 21-659.

Чековни рачун код Поштанске штедионице бр.: 61.370.
 Колектура тражи вредне продавце срећака у свима местима државе уз веома повољне услове које шаље на писмено тражење бесплатно.

133 1—3

ФЕРНАНДО КАСТЕЛ

МЕЂУНАРОДНО ОТПРЕМНИШТВО

ТАЛИЈАНСКО-БАЛКАНСКИ ПРОМЕТ

ТАЛИЈАНСКИ СЕРВИС

ТРАНСПОРТИ — ПРЕГЛЕД РОБЕ — ЦАРИЊЕЊА

БЕОГРАД	ЗЕМУН	ФИУМЕ
Краља Петра 8	Поштан. п. 66	Поштан. п. 55
Телефон 27-441	Телефон 37-649	Телефон 9-85

130 1—1

БИЦИКЛИСТИЧКА РАДЊА КОД »ДРЉЕ«

БОРБА Д. ДРЉАЧИЋА, ДИМИТРИЈА ТУЦОВИЋА
 БРОЈ 18, ИЗВЕШТАВА СВОЈЕ ЦЕЊ. ПОСЛОВНЕ ПРИЈАТЕЉЕ ДА ЈЕ ДОБИЛА ТЕЛЕФОН 27-151.

127 1—2

ВУНУ ЗА ПРЕДЕЊЕ

као и памук из јоргана чешљамо на вљачари одмах док муштерија чека. Можемо прерађивати вуну и од разних нових и старих вунених отпадака (ћилима, штофа, трикотаже, ћебета и слично). Одлична израда.

»Х У М« **БАНИЋ И УГРЕНОВИЋ**

Цара Николе улица 10 [Славија]. Тел. 24-270.

134 1—3

КУПОВИНА ЗГРАДА И ПРОДАЈА СТАНОВА, ЛОКАЛА И БИРО-А НА ЗАДРУЖНОЈ ОСНОВИ

КУПОВИНА И ЗГРАДА ЗА РУШЕЊЕ

Изградња **МОДЕРНОГ ЛЕТОВАЛИШТА СА ГАЗДИНСТВОМ** на задружном имању у непосредној близини варошице Љига и железничке станице. Задруга даје обавештења и прима улоге задругара.

Штедно-грађевинска задруга

„СВОЈ ДОМ“

МИШАРСКА 9. — РАДНО ВРЕМЕ ОД 8—14 ЧАСОВА

136 1—1

КОНКОРДИЈА ФИТИЉ

ЗА КАНДИЛО

Драг. А. Савића

Београд, Гетеова 16. - Тел. 23-523

ОД ДАНАС СЕ ПУШТА У ПРОДАЈУ САМО НА ВЕЛИКО

ОСНОВАНО ЗА **ДОБРОТВОРНЕ**

СВРХЕ

137 1—1

Државна Хипотекарна Банка

изложиће јавној продаји са почетном лицитационом ценом ова имања:

15 марта 1943 г.

- 1) Плац са зградом Хертвигава 17 Дин. 1,760.000.—
- 2) Плац са зградом Кнег. Љубице 30а Дин. 4,740.000.—
- 3) Плац са зградом Француска 22 Дин. 5,750.000.—
- 4) Плац са зградама Госп. Јованова 36 Дин. 2,400.000.—
- 5) Плац са зградама Госп. Јованова 40 Дин. 1,000.000.—

20 марта 1943 г.

- 1) Плац са зградама Француска 49 Дин. 3,040.000.—
- 2) Плац са зградом Мар. Пилсудског 27 Дин. 2,500.000.—
- 3) Плац Краља Петра 35 Дин. 2,000.000.—
- 4) Плац са зградом Бирчанинова 8 Дин. 5,600.000.—
- 5) Плац са зградом Румунска 35 Дин. 2,000.000.—

Продаје ће се обавити у банчиној згради, Скадарска 33/II, где се могу добити сва даља обавештења.

138 1—1

ЗА МЛАДЕНЦЕ

најлепши поклон од сребра, кристала и порцелана само код:

„СТИЛ“

Телефон 21-332. ● Краља Александра 17.

купујемо и продајемо стари накит, брилијанте, сребро и све што је уметнички израђено.

126 1—1

„РАДЕ НЕИМАР“ Продаје: **ПАЛАТЕ-КУЋЕ-ВИЛЕ-ПЛАЦЕВЕ**

ВИСОКИ ОЧУВАНИ РЕНОМЕ НАШЕ ФИРМЕ ВЕЋ ЈЕ ПОЗНАТ
 БЕОГРАД — **КРАЉА МИЛАНА БР. 20. — ТЕЛЕФОН 27-796.**

Колонијалисти...

Кад дођете у Београд не заборавите да посетите

прво српско предузеће за израду коломасти **»СРБИЈА«**

ПЕТАР М. РАДОСАВЉЕВИЋ

КАНЦЕЛАРИЈА ул. Космајска 6 (Теразије) тел. 26-671
 ПРЕДУЗЕЋЕ Краља Александра 340, тел. 43-812
 СТОВАРИШТЕ Римска 22 (Бајлонова пијаца) тел. 26-633.

129 1—1